

רחל פרץ

אגדה מרוקאית

מה הוא היה בשבילם, הנחש הזה. בשביל דוד אברם בסוכה, נגיד. האם היה בשבילו בועת כוח שסחב ממרוקו והמשיך להפיח בדוכן הפלאפל שלו באור-יהודה, עם גאות השמן הנקי והעיסה החלקה מהחומסים שקילפנו אחד-אחד במטבח של סעדה אשתו, לכודים באדי השתן המתוקים שזחלו מהפינות. אבל כשהוא סיפר לי על הנחש, אז, בסוכה שלו, מקרב את שיערו האפור, המהודק בכרילנטין, לשלי, בורר לי באצבעות זית שמן ומר, מה היה אז הנחש בשבילו. אני מסתכלת בסנטר השמוט שלו, המושך אחריו גומת שפתיים ואף, מחפשת שם את הנחש שסבתא כמעט מתה בגללו, אבל דווקא סבא שלא הכרתי מצטלק לאברם בשקיות העיניים המרוקנות. הנה הנחש שלו, שנולד מהזרוע המונפת של סבא ומאצבעות הפרזלן שלו, שליפפו את החיה המתה על צווארה כמו עניבת חנק.

ולעצמו מה הוא היה, הנחש, נחבא בין שקי הקמת וסולת והאפונה היבשה, מתלכסן אל סבתא המלקטת מהשקים בשביל אמא שלה ולא יורק לעברה שום ארס. סבתא – בת כמה היא היתה אז, שבע-עשרה – התאבנה בתחילה בפתח, ממששת מתחת למטפחת את הצמות הדקות המפותלות שלה עם הריח השרוף, מציצה אליו ונשמטת חליפות כאילו היה חתן מיועד ולא זוחל על גחון, האם ידעה אז שאפילו הוא לא ישמור על החיים שלה, הקלושים כבר מאז ששכבה בת תשע במיטה של סבא דוד, מבינה בחוש זקן שהוא מחכה לדם שלה כדי לבוא.

”אז ככה היא עמדה שמה, יבשה מרוב הפחד,“ אומר לי אברם וממלא בשבילי תמרים בשברים של אגוזי מלך, ”עד שהנחש התעייף ונכנס חזרה מתחת לשק של האורז.“ אני יודעת מאיך שהוא צוחק, שאז, ביום ההוא, כשנאבק באביו באגרופים ושיניים על אוויר בשבילה, היא היתה אולי אמא שלו, אבל עכשיו בסוכה היא לא יותר מאשה מטומטמת שלא הרימה אבן על התולעת הגדולה, קדושה או לא. אבל אני ראיתי את סבתא חוצה את החצר, עוקפת תרנגולות שחיכו עד שסבא ימות כדי להיות שלה, סוד הנחש תופח לה בבטן עד להתפקע, נעצרת לפני הבתים, פוסלת מועמדים לאמון בזה אחר זה

ולבסוף נפרמת מול אמא שלה, שמקשיבה בשקט נמוך, שלא היה בנשמה של סבתא אף פעם, מתחננת אל הילדה שלה שתשתוק, אבל יודעת שהחיים של הסוד הזה קצרים.

סבתא יצאה מאצל אמא שלה וחזרה לבית. מה היה הנחש בשבילה. אני מפלסת דרך בין הגרסאות, מצלילה את הפעם האחת שסיפרה לי עליו בעצמה. הוא היה החסד קצר הימים שלה, ושום אשמה לא היתה בקולה כשגילתה לי איך הפרה את הברית איתו, ואיך נסגר בפניה המחסן עד שסבא מת, וגם אז אבא שלי, הבן זקונים שלה, הכריח אותה מהפתח באבנים קטנות, "שכח איך רצעתי את האוזן שלו מול הקבר של רבי דניאל הקדוש אחרי ששרה התאומה שלו מתה," אמרה לי אז באותה מרירות שבה התלוננה כי שוב לא באתי לבקר למרות שעין שמאל שלה רעדה מהבוקר, "שכח איך נשבעתי שאם לא ישאיר לי את הילד הזה חי פה," והיא מילאה את האגודל שלה ברוק והטביעה אותה על דופן הספה, "פה אני זורקת את אלוהים, למה אהבתי את הילד הזה." השפתיים שלה סגרו על השיניים התותבות הצחורות והיא פרמה את הצמות שלה והריח הציף את הרווח הקטן בינינו. כבר ראיתי למה כל-כך בקלות הפקירה את הנחש בידיהם, איך לימדה את עצמה לצבור כוח רק מהשנים, שעזרו למענה כבוד מרוקן מיראה. הנחש כבר היה רק רגע מת.

רפי, הבן של אברם, הלם בקיר החיצוני של הבית בפטיש ענק, זיעזע את השיכון כולו, בזמן שאברם ניקה לי עוד זית מהשמן ודחף לי לפה והמשיך לדבר. "ככה היא אמרה לה, סבתא שלי, זיכרונה לברכה, יא בינתי, אלוהים לא רוצה שאף אחד חוץ ממך ישמע על הנחש, תביאי לי ככה כמו מקודם כל פעם ותראי טוב." וסבתא עלתה כל שבוע במדרגות, והנחש זו קצת מהדלת לכבודה, והיא עברה בכל פעם קצת יותר בטוחה משק לשק ואספה וחיכתה לחושך ואז הביאה לאמא שלה ואחר-כך גם לאחותה וגם לבת-דודה שלה, והסוד כבר התחיל להתפורר. וכל שבוע ראתה איך כלום לא נגרע מהשקים שרוקנה, עד שלא יכלה יותר.

"אבל למה," אני כמעט בוכה לו, "היא ידעה שהוא יהרוג אותה במכות." ואברם, פתאום יש לו רחמים בקול ואני מריחה איך האוויר מתמלא בריח של חרא, ואני יודעת שהוא בכלל לא מרגיש איך הוא מחרבן לאט בתוך מכנסי החג שלו עד שתבוא סעדה אשתו ותזיז אותו מהילדה לשירותים ותנגב לו שם הכל. אבל סעדה עוד לא באה. היא שומרת על רפי שישבור רק עד לתריס, שלא ייחרב כל השיכון. "כמה זמן יכלה לשתוק, היא היתה ילדה קטנה בסך הכל, אפילו שכבר היינו לה שלושה ילדים בגובה שלה," אברם בוכה פתאום אתי. "ולמי תספר, הלכה בוכה ככה לאחותי הגדולה תמו, כמה גדולה, אולי בת תשע, וגילתה לה הכל על הנחש."

ומה היה הנחש בשביל אחותו, אני חושבת עכשיו, תמו הגדולה, המשקשקת באלף צמידי ארבע-עשרה קראט, שהלבישה את החצי-מת שחיתנו לה בגיל אחת-עשרה בשמלה לבנה של מקובלים וקנתה לו נעלי בד של יום-כיפור וטמנה אותו, זערורי מרוב זקנה, בין כריות אדומות שהביאה משם ישר לסלון של קריית-אתא, וצעקה לו "מרדכי מרדכי מתי תמות כבר," והוא חייך וזרח כאילו שיבחה את כוח הגברא שלו, ובינתיים היא הולידה עוד ועוד תאומים שלא נשאו אפילו תו אחד משלו. מה היה הנחש בשביל תמו שככה הלכה מהר, ילדה בת תשע שטעם הבגידה ערב לה כמו בכי, והניחה את הסוד על כל המפתנים.

ובערב סבא דוד חזר מהפרזלייה שלו ועמד מנגד לבית וספר חמישים גברים ונשים שהיכו זה את זה כדי להידחק במדרגות ולקחת גם הם שק מהמחסן שהקמח והשמן והשעועית היבשה והעדשים האדומות והחומות והחומוס לא כלים ממנו לעולם. אחרי שהאחרון עזב, הוא נכנס ועלה וראה מה שכבר ידע שיראה, וסגר אגרוף על הנחש, שנרמס תחת רגליים רבות, וירד למטה לחפש את סבתא. "הוא לא מצא אותה בשום מקום," אומר לי אברם בעיניים נכלמות, "גם לא מאחורי הווילון במטבח, איפה שתמיד התחבאה מהיד הקשה שלו," והלך ישר לאמא שלה, ושמה לא חיפש הרבה, כי חמותו כבר עמדה בפתח ביתה מחזיקה בכל הכוח בצמות הדקות של הבת שלה הצורחת, והגישה לו אותה כמו הנדוניה שלא היה לה לתת לו בזמן.

"עוד מעט הוא היה הורג אותה," ממשיך אברם והריח ממנו סוגר עלי, "אבל אני רצתי, ואפילו הכבוד שלו והפחד שלי, נשכתי לו את היד עד שעזב את הנחש המת שסגר על הצוואר של אמא שלי והיא נפלה כחולה לגמרי על הרגליים שלו, אבל על הרגל שלו שבעטה לה בבטן אני כבר לא יכולתי ורק חיכיתי שינוח בסוף והבאתי אותה הביתה על הגב שלי אחרי שישן. כמה הייתי עייף שלא קברתי אפילו את הנחש, רק עליתי למחסן וראיתי שלא נשאר אפילו שק אחד, וגם אחר כך ועוד אחרי שאבא שלי מת לא הכנסנו לשמה שום דבר כי הכל היה מתפורר תוך לילה אחד. ועכשיו לכי תביאי את דודה שלך סעדה שתיקח אותי, למה גם אני מריח את החרא, תמחלי לי עליו יא בינתי ואל תגידי לאף אחד."